№ 131 ՈՒՐԲԱԹ ՅՈՒԼԻՍԻ 8

1905

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՈՒՐԲԱԹ ՅՈՒԼԻՍԻ 8 № 131

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ». կամ Tiflis, Rédaction «Mschak». Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ. Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յորդորներ. Վերջին տեղեկութիւններ. Տեղեկութիւններ՝ գաւառից.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Մի մոռացված հսկայական աշխատութիւն. Սօչիի խախտագործութեան շրջանից. Նախիջևանի աղէտի զոհերի օգտին. Նամակ Քութայիսից. Ներքին լուրեր. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՅՈՐԴՈՐՆԵՐ

Երևանի նահանգի աղետալի դէպքերը, գրաւելով մեր հասարակութեան ուշք ու միտքը, յետ էին մղել շատ ուրիշ կարեւոր կենսական խնդիրներ, որոնք, անկասկած, այժմ հերթական քննութեան առարկաներ կը լինէին թէ հասարակութեան և թէ մամուլի մէջ։

Անպայման իրաւացի էին թէ մեր հասարակութիւնը և թէ մամուլը նուիրելով իրանց բոլոր ուշադրութիւնն հայ-թուրքական ընդհարումներին ոչ միայն այն պատճառով, որ այդտեղ շօշափված էին մարդկանց կեանքի ապահովութեան խնդիրներ, այլ և այն պատճառով, որ այդտեղ առաջ էին գալիս մեր երկրի զարգացման վերաբերեալ մի շարք էական հարցեր։

Մենք զբաղված էինք մինչև այժմ այն հոգսով, որ վերջ դրվի սկսված կոտորածներին և կողոպուտներին, որպէս զի մարդիկ կարողանան շարունակել իրանց սովորական աշխատանքը և կեանքը, ազատելով մեր երկիրը այն վտանգաւոր և աղետալի դրութիւնից, որ դարձրել է մարդկանց ֆիզիկական գոյութիւնը անհնարին։

Իսկ յետոյ անշուշտ կը ծագեն նոր հարցեր, որոնք նպատակ պէտք է ունենան ուսումնասիրելու մեր երկրի իրականութեան առանձնայատկութիւնները, երկրի մէջ ապրող ազգութիւնների յարաբերութեան բարւոքման և կանոնաւորման խնդիրները։

Մեր և թուրք հասարակութիւնների մէջ գործող բոլոր բանիմաց անձերը պէտք է ամեն միջոց գործ դնեն լռեցնելու սրերի և հրացանների շարժումները, որոնք ոչ միայն ստեղծում են մի շարք դժբաղդութիւններ մեզ ներկաների համար, այլ և մեծ զոհեր են բաց անում մեր ապագայ սերունդների համար և թափված արիւնը, տեղի ունեցած աւերածութիւնը, ասպարէզ բերված թշնամութիւնը և ատելութիւնը խոչընդոտներ կը հանդիսանան ապագայ մեր բոլորի կուլտուրական գործունէութեան համար, երբ վճռած կը լինենք համերաշխ կեանք սկսելու և մոռանալու մեր մէջ եղած տարաձայնութիւնները։

Մենք այդ յորդորները շատ անգամ ենք յայտնել և դարձեալ կրկնում ենք, շատ մեծ կարևորութիւն տալով խաղաղութեան վերահաստատման գործին։

Մենք պէտք է կարողանանք զսպել բացասական տարրերի գործունէութիւնը, որպէս զի մեր կեանքի դրութիւնը վտանգի չենթարկվի։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեզ հաղորդում են, որ երէկ, յուլիսի 5-ին թուրքերը յարձակվել են Ալագեազ-Մազրա գիւղի բնակիչների վրա, որոնք դուրս էին եկել դաշտային աշխատանքների։ Զինուորները ձերբակալեցին յարձակում գործող թուրքերից մէկին, իսկ միւսները փախան։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Աղդամ, 4 յուլիսի. Աղդամում եղած հայերի թիւը քիչ է, մօտ 20 տուն։ Թուրքերը զանազան կասկածներից դրդված յունիսի 17-ին պատրաստվում են սուրը քաշելու հայերի վրա բայց շնորհիւ խաղաղասէր մարդկանց դժբաղդութիւն տեղի չունեցաւ։ Այդ անձինքն են Հաջի Մամադ աղէն և իր եղբայր Փաշաբեգը, հաջի Քեարիմ Շարիֆովը իր որդի Ահմադի հետ։ Այս չորս անձինքն ինչպէս տաճիկների մէջ մեծ և պատվով անձինք նաև հայերի մօտ թոյլ չը տվին եղեռնագործութիւնը։ Նրանք շրջելով բոլոր փողոցները, հրամայեցին, որ ոչ ոք իրաւունք չունենայ հայի վրա ձեռք բարձրացնելու. այդ օրն անցաւ խաղաղ, բայց չարամիտ մարդիկ կրկին կազմում են մի նոր ծրագիր։ Առաւօտեան ժամի 6-ին 18 յունիսի ուղարկում են Լաքի կայարանից որ է Աղդամից 7 վերստ հեռաւորութեան վրա, կանչում են այնտեղի բեգերից մէկին պարսիկ Իբրաթբեգ-Սաֆար ալիբեկ օղլուն, որ նա սկսի այդ եղեռնագործութիւնը։ Հ. Իբրաթբեգն գալիս է ժամի 10-ին կանգ առնում պարսիկների խանութների հանդէպ, գլխարկն խփում գետնին և պինդ պինդ գոռում թէ հայերին պէտք է կոտորել. ասում և կողքից փոքր դանակ հանում դեմուդեմում գտնվող 18 տարեկան կօշկակար հայի վրա, որ խփի. բարեբախտաբար վրա են հասնում հաջի Քեարիմ Շարիֆովն իր որդի Ահմադի հետ։ Ահմադը բռնում է Իբրաթ բեգին դանակն ձեռքիցն խլում ու որից վիրաւորվում է Ահմադի աջ ձեռի բութ մատն. դանակը խլելու ժամանակն անպատվելով այդ եղէռնագործին, հետ են ուղարկում կրկին Լաքի։

«Յուլիսի 2-ին գալիս մտնում է Մինաս Սարգսեանցի գինէտունը, խմում, սկսում վայր ի վերոյ խօսել. Նրա հարեան Մկրտիչ Դամիրեանց որը նրան կից ունի գինէտուն, փակում է դուները գնում Ահմատ Շարիֆովին գտնում բերում որ այդ անպիտանին հեռացնում է։

Համազասպ Ղալումեան

—

Ներքին-Ագուլիսից յունիսի 28-ին գրված մի մասնաւոր նամակից քաղում ենք հետևեալը. «Յունիսի 26-ին, կիրակի, ժամը 2-ին լուր հասաւ թէ Հանդամէջից Սեղրակը (մեր հարևան Փալանդուզենց Սէթին) իր ընտանիքով գալիս է տեղս բնակվելու, հետը ունենալով Յովհաննէս Աբիեանցի որդի Բաղին (Բաղդասար), իր քրոջորդին (Ոսկանովենց Աւագի որդին Մկրտիչը) ու մի քեհեդար մեր գիւղում բնակվող գեաղեցի Պալին։ Հանդամէջի ջրաղացների մօտ մի խումբ թուրքեր յարձակվում են դրանց վրա, Պալին ու Աւագի որդուն աջողվում է փախչել. նրանց ետևից հրացաններ են արձակում, միայն Աւագի որդուն մէջքից թեթև վիրաւորում։ Երբ երկու փախչողները լուր բերան, իսկոյն մեր գիւղի երիտասարդները գնացին օգնութեան, դրանց թւում և մեր նախկին տանուտէրի օգնական Մկրտիչ Անանեանցը. դրանք գնում են մինչ տեղը, այնտեղ տեղացիք դրանց ասում են միք գնալ վտանգ է. երիտասարդները վերադառնում են, իսկ Մ. Անանեանցը ականջ չէ դնում, առաջ է գնում։ Մինչ երեկոյ Անանեանց չէ երևում, գիշերը ժամը 9-ին մարդ են վարձում ուղարկում յետևից Հանդամէջ տէկին Բաղդիեանցի մօտ։

Այնտեղից պատասխանում են թէ ճաշի ժամը 12-ին Սեղրակին և Վարսենիկին ճանապարհ եմ դրած ու՞ն տեղ, Մկրտիչ Անանեանցն չէ եկել այստեղ, չենք տեսել, միայն Աբիեանցի դիակը կտրատած մի քանի տեղից գտնվել է գետի ափին, (թէ փախչողները և թէ հետ դարձող մեր երիտասարդները պատմում են թէ տեղից սկսած և սանի գլուխները թուրքերով լիքն են), անցուդարձը կտրված է, երէկ, 27-ին նոյնպէս անցուդարձ չը կար երեք անգամ յայտնեցինք Վերին-Ագուլիսի տանուտէրին, բայց մի որոշ տեղեկութիւն չը ստացանք. Օրդուբաթ անկարող էինք գնալ պրիստաւի մօտ, որովհետև այնտեղ 26-ից սկսած են խառնակվել, Օրդուբաթի հայերին ծեծել, վիրաւորել. և մեր գիւղից մի քանի մարդկանց թալանել և ծեծել, որոնք հազիւ փախչելով ազատվել են. Սարգիս Թելարեանցին, որ Մանջուրիայի պատերազմից հիւանդութեան պատճառով ուղարկել են և իր եղբօր հինանին թալանել են. Աւետիսեանցին, որ ոչինչ չէ ունեցել վերցնելու՝ մի լաւ ծեծ են տուել. այս պատճառով գնալ գալ չը կար, սպասելով մինչև 27-ի երեկոյեան թէ պրիստաւից ինչ լուր կը ստանանք, քանի որ նա իր իրաւունքի տակ գտնված սալդատներով պտտում էր Հանդամէջի, Օրդուբաթի և Ագուլիսի շրջակայքը, որ նոր դէպք չը պատահի։ Երեկոյեան ժամը 7-ին մեր գիւղով անցնելով յայտնեց, որ Մկրտիչ Անանեանցի դիակը գտնվել է Հանդամէջի այգիների փողոցում (գետի այս կողմի զառիվայր փողոցում) մի քանի տեղից գնդակով և դաշոյնով խփած. իսկ Սեղրակի և կնոջ Վարսենիկի հետքը չը գտանք առ այժմ, միայն Վարսենիկի գլխի մազերից թափված է դէպքի տեղում. խեղճ մեր Մկրտիչ, գիւղի քաջ և փորձված կարիճներից առաջինն էր։ Գիւղը յուզված դրութեան մէջ է, գիւղացոց թեերը թուլացել են, նա էր, որ բոլորին յոյս և սիրտ էր տալիս, գիշեր և ցերեկ պտտում էր գիւղի շրջակայքը, դիրքերը, կարգադրութիւններ անում, հետը ունեցել է մօտ 80-ից հարիւր րուբլի, զէնքերը, բերդեանկա և մօտ 70 փամփուշտ. ընտանիքը մնաց խեղճ ու անտանելի դրութեան մէջ. այսօր գնում ենք դիակը բերելու այստեղ անփոփելու։

Մեր այգիները, բոլոր ցանքերը մնացել են անտէր անտիրական, երկիւղից ոչ ոք չէ դուրս գալիս այգիքը կամ հանդը. ի՞նչ պիտի լինի մեր դրութիւնը չը գիտենք. բոլոր բերքերից զրկվեցինք. մեր գիւղը տատանման մէջ է. բոպէ առ բոպէ սպասվում է կոտորածի և թալանի, շատերը պատրաստվում են գաղթել. քեռիդ Մկրտիչը եկել է պատրաստում է տունը հաւաքել տանել»։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Թուրք-հայկական ընդհարումների սկզբից, փետրվարեան սարսափների ժամանակից, մենք այդ սարսափելի երևոյթի վերաբերմամբ այսպիսի հայեացք ենք արտայայտել։ Երևոյթը ինքն ըստ ինքեան վայրենի է, անհասկանալի է, անսահման աղէտաբեր է մեր ամբողջ երկրի համար։ Նրան պէտք է վերացնել մեր կեանքից, պէտք է ոչնչացնել սաղմի մէջ, ինչպէս մի գործ, որ բացի ամօթալի լինելուց, քարուքանդ է անում մեր երկրի ամբողջ տնտեսական կեանքը, մի հանգամանք, որ չէ կարող արհամարհել, անտես անել ոչ թուրքը, ոչ հայը։ Խաղաղութեան, եղբայրութեան անպայման կողմնակիցներ, մենք ասել ենք միշտ, քարոզել ենք և ոչինչ միջոց չենք խնայել որ Բագուի արիւնահեղութիւնը չը դառնայ մի համատարած հրդեհ։ Պէտք է ասել որ հայ ժողովուրդը սկզբում կատարեալ անկեղծութեամբ հաւատաց թէ այլ ևս ոչինչ չի պատահի, թէ Բագուի կոտորած սկսողները կոյր ու խաւար գործիչներ են եղել, ուստի սոսկալի է ենթադրել թէ նրանց գործը համակրութիւն կարող է գտնել միւս տեղերի մահմեդական ազգաբնակութեան մէջ։ Որ միանգամայն անկեղծ էր այդ հաւատը, ցոյց են տալիս Բագուի աղէտից վնասվածների համար հաւաքված նուիրատւութիւնները։ Հայերը տալիս էին առատ նուէր անխտիր բոլոր վնասվածներին, թէ հայերին և թէ թուրքերին, ամենևին ուշադրութիւն չը դարձնելով որ թուրքերի կողմից մի և նոյնը չէ նկատվում։

Սակայն Բագուի սարսափներին հետևեցին Նախիջևանի սարսափները, որոնք տակն ու վրա արին այդ հաւատը կազմված բոլոր հասկացողութիւնները։ Դուրս եկաւ որ աւերածութիւնը, կոտորածը մի ինչ որ անմիտ տարերային անհասկանալի ոյժով տարածվում է, սարսափի մէջ դնելով ամբողջ ազգաբնակութիւնը։ Այդ վայրենի շարժման պատկերը այսպէս է բնորոշում պ. Շահթախտինսկին «Тиф. Лист.» լրագրում.

Երբ խօսք է լինում այն վրդովեցուցիչ դէպքերի մասին, որոնք տեղի ունեցան Բագւում, Նախիջևանում և Երևանում մուսուլմանների և հայերի մէջ, ամենից յաճախ լսվում է նկատողութիւն. սկսողները եղել են մահմեդականները (կամ հայերը)։ Եւ նրանք, որ այսպիսի հարցեր են տալիս, համոզված են որ թէ իրանց ասածը կապացուցվի, այն ժամանակ բոլոր այն անկարգութիւնները, որ թոյլ կը տայ իրան հակառակ կողմը, պիտի թոյլատրված համարվեն և արդարանան անկողմնակալ մարդկանց դատաստանի առաջ։ Ահա այստեղ է աղէտալի սխալը, որ սպառնում է ջնջել մեզանում արդարը մեղաւորից զանազանելու ընդունակութիւնը։ Վերցնենք մի օրինակ։ Մի ազգի կամ կրօնի քաղաքային ազգաբնակութեան մէջ տարածվում է լուր թէ իրանց հաւատակիցներից մէկին սպանել է միւս կրօնի ներկայացուցիչը։ Ի՞նչ են անում այս դէպքում կուլտուրական մարդիկ։ Ափսոսում են, որ իրանց մէջ գոյութիւն ունեն այդպիսի վայրենի բարքեր, խօսք են տալիս գործադրել իւրաքանչիւր քաղաքացուց կախված բոլոր միջոցները ազգաբնակութեան մէջ լուսաւորութիւն և բարի գաղափարներ տարածելու համար, և հանգիստ սպասում են, մինչև որ դատարանը կը պատժէ մեղաւորներին և դրանով կը հանգստացնէ ազգաբնակութեան վրդովված խիղճը։

Այո, այդ ճիշդ է։ Բայց մենք չը պիտի մոռանանք, որ այստեղ, մեր երկրում, հանգամանքները բոլորովին ուրիշ են։ Նախիջևանի գաւառում տեղի ունեցած արիւնահեղ շարժումը մասնաւոր սպանութիւնների հետ համեմատել չէ կարելի։ Դա մի ամբողջ արշաւանք էր, որի դէմ ինքնապաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնելը, կարծում ենք, չէր արհամարհի մի ազգ, որքան էլ նա կուլտուրական բարձր զարգացման լինի հասած։ Մենք կարծում ենք, որ զարհուրելի դէպքերի առաջն առնելու համար պէտք է նախ և առաջ ամեն միջոց գործ դնել, որպէս զի պարզվին շարժման և ընդհարումների բուն պատճառները, որոշվի պատասխանատուութիւնը և մեղաւորները ենթարկվեն ամենախիստ պատիժների։ Սրա հետ միասին երկու կողմերի ներկայացուցիչները պիտի ամեն կերպ աշխատեն խաղաղացնել մտքերը, վերանորոգել նախկին դրացիական յարաբերութիւնները։ Յոյս դնել միմիայն խաղաղասիրական ցոյցերի վրա, կը նշանակէ մոռանալ էականը, այն, որ հիմքն է կազմում։ Իսկ դա այն է, որ սպառողը, կողոպտողը անպատիժ չը պիտի մնայ, որովհետև անպատիժ թողնել նշանակում է խրախուսել մութ ոյժերը...

ՄԻ ՄՈՌԱՑՎԱԾ ՀՍԿԱՅԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ

Աստրախանում՝ մի ընտանիքի մէջ պահված է ամասիացի բժիշկ Ամիրդովլաթի ձեռագիր բժշկարանը։ Դա մի հսկայական աշխատութիւն է, մի ընդարձակ ժողովածու հին արևելեան ազգերի, հայերի, պարսիկների, արաբների նոյնպէս և այն ժամանակվայ արևմտեան բժշկական գիտութեան։ Դա մի շտեմարան է, որ աշխատասէր Ամիրդովլաթը շատ երկար տարիների ընթացքում ճանապարհորդել և խնամքով հաւաքել է և հին-հին դարերից մնացած փորձառական բժշկական գիտութիւնը առանց կորուստի մեզ է հասցրել։ Անհրաժեշտ է այդ փառաւոր աշխատութիւնը, քանի ուշ չէ, տպագրելով դուրս հանել լոյս աշխարհ և դնել գիտնական աշխարհի տրամադրութեան տակ, որից անշուշտ բժշկական գիտութիւնը մեծապէս կօգտվի. էլ չեմ խօսում նրա պատմական նշանակութեան մասին թէ ընդհանուր բժշկա-

կանութեան մէջ և թէ ժամանակով, հայ պատմական—գիտական գրականութեան համար, որ ավելին է:

Ամիրդովլաթի բժշկարանը գրված է Պօլսում, օսմանեան թիւրքերի նուաճումից անմիջապէս յետոյ, 15-րդ դարի վերջին կիսում (1462—1490 թ.) Ստեփան թ. Կաթողիկոսի ժամանակ: Աշխատութիւնը չափազանց հետաքրքրական է և պարունակում է ժամանակի բժշկական գիտութեան բոլոր ճիւղերը, մօտ 1000 անուններ՝ երևակներ, բարեկամներ, Աստուածաշունչի ծառաներ:

Անշուշտ մեր ձեռագրերի կենտրոններում Էջմիածնում, Վենետիկում, Փարիզում և Նոյնպէս ժամանակ մոռացված ձեռագրերի մէջ կը լինեն նոյն աշխատութեան ուրիշ օրինակները: Ասորական օրինակը պահված է շատ խնամքով և կարդացվում է ինչպէս տպագրված գիրք: Ունի յիշատակարաններ, Լեռնէն միջնադարեան գրաւոր—աշխարհաբարն: Մի նշանաւոր պակաս ունի, այդ այն է, որ բժշկական բույսերի ընդարձակ նկարագրութիւնը հասցված է միայն տասը:

Բժշկարանի մէջ շօշափվում են և այնպիսի հարցեր, որոնք ներկայ բժշկականութեան մէջ էլ դեռ են լուծված են պաշտում, ի մէջի այլոց, օր. ծովային հիւանդութեան հարցը, արական և իգական սեռի ծննդեան հարցը, բազմակնութեան հարցը և այլն:

Խ. Ղամարեան

Աստրախան

ՍՕՉԻԻ ԾԽԱԽՈՏԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՑ

Արդէն սկսվել է մեզանում և ծխախոտի «Թեսլիմը»: Շրջանս ծխախոտները փող վաճառականների քաղաքում սկսիլ պահոնները չունենալու պատճառով մենք տալի կը ծխախոտները վերցնելու մայիսի 1-ից յետոյ, երբ արդէն օգնել կը էին ու գյուղացին էլ, առանց ամենահրատապ բաները, որոնք արդէն ծախված են և թէ ոչ սկսվում են նոյն ձեռքում, Ապարդ անցել են նրանց գինը: Բնական է, որ բնութեան չանտակ պահանջնորդ ծխախոտը արդէ պահելու համար նրանք ընդունում են այդ ամենը և արդէն գիւղացին էլ շատ հաշուի առնելով չէ նայում իրանց սարքին ծախելու այստեղ արդէն տարին բերքին, որոնք արդէն ծախված և թէ ոչ ծախելու մեծ առաջ պայմաններ, Ամիր մեծ քաղաքացիներ և կենտրոններում, որոնց փող փերմանները ունեն պահեստներ—գիւղացիներ ունեն առաւելութիւն, նա մնալ կարող է ծխախոտը բերել յանձնել վաճառականին և ստանալ փող, իսկ Սօչիում պահեստ չունենալը չբաւեր համար անյարմարութիւններ է ծագեցնում, նա սարքված է ստանալ «Թեսլիմին», փող ստանալու համար: Մինչ այդ նոր ծխախոտը համար անհրաժեշտ է ծախսել տանել գիւղը պատրաստեին: (Այս տարի Թեսլիմը շատ էլ ուշացավ չէ. անցեալ տարվայ նախապէս նոր ծախվում է ծխախոտ տասնայի, այնպէս որ շատերը նոյն տարին շատ նախապէսիլ գնացողներ: Պարոնք Սօչուցիները էլ կը լինեն. անշուշտ լինելու համար էլ յայտնեմ որ մի քանի գիւղացիներ էլ խաբելով որ շատ ապրանք ունեն, վերցրել են աւելի փող):

Թէ ինչ ազդեցութիւն է ունենում գիւղացու նիւթականի վրա «Թեսլիմի» աջող կամ անաջող լինելը, դրա մասին «Մշակում» արդէն գրել ենք. միայն այսքանը որ սեպտեմբերին, երբ ծխախոտը արդէն նոր հաւաքվել է սարայում և վաճառականները գալիս են գնելու ոչ պատրաստ ապրանքը—խօսքը գիւղացուն է. նա է ապրանքի տէրը—եթէ յարմարվում է գնին, ծախում է կամեցած վաճառականին և ստանում կանխավճար, նայելով ապրանքի տեսակին և քանակին. ստորագրում է պայմանագիրը և ահա այդ օրվանից արդէն դառնում է վաճառականի ձեռքում թասալիք, մանաւանդ յանձնած պահուն (թէսլիմ) սկսում է գնողի կամայականութիւնները և ինչ օյիններ են խաղում գիւղացու գլխին, քանի աղբիւրից ջուր են խմեցնում, այդ ջուր վերցնող ապրանքի պատճառով: Երանի թէ չը լինէր այդ կանխավճարը, ծխախոտի «պէշիք քերդմէսին», և միթէ չեն կարող մեր գիւղացիները ազատվել այդ ծախելու, թէև ընդունված բայց փասակար ձեւից. այո. կարող են, մանաւանդ ...

Այս տարի ծխախոտի չորրորդ տեսակի հարցն է, որ սուր կերպարանք է առել. մինչ վաճառականը գնում է երկրագործից ծխախոտի I, II III տեսակները, պայմանագրերում էլ այդ որոշ ասված է, բայց քանի որ կայ և չորրորդ տեսակի ծխախոտ, գիւղացին, միւս տեսակների հետ յանձնում էր վաճառականին և չորրորդը, առանց սակարկութեան և նախապէս գին որոշելու, և գնողը նայած իր բարեացակամութեան, վճարում էր պուդին մինչև 2 բուբլի, շատ ժամանակ էլ եթէ քիչ էր, «բաշխիշ» էր վերցնում, կամ մի բան տալիս էր на чай, (այստեղ նկատի առնելու է, որ այն ժամանակ այդ տեսակի ապրանք գնողներ Սօչիում չը կային): Ահա երկրորդ թէ երրորդ տարին է, որ ասպարէզ են եկել (Սօչիում) և չորրորդ տեսակի ծխախոտ գնողներ, որոնք ամեն օր վճարում են Տրապիզօն տեսակի համար 4 ր., իսկ Սամսոնի համար 6 ռուբլի պուդին—ուրեմն այժմ պարզ է, որ գիւղացիք որչափ տուժում էին նախկին տարիները, երբ իրանց հաւատացրել էին, որ այդ տեսակը ոչինչ արժէ և երբ իրանք վճարում էին պուդին մէկից երկու ռուբլի ասելով որ, բարիք են անում, աւելորդ բեռից ազատում և այլն: Առածը ասում է «չիք չարիք առանց բարիքի». այո և «չիք բարիք առանց չարիքի» գոնէ այս դէպքում: Երբ այժմ չորրորդ տեսակն էլ ունի իր գնողները և արժէքը, հիները վայնասուն են բարձրացրել, նեղում, ստիպում են գիւղացուն, որ անպատճառ իրանց համար բերեն չորրորդ տեսակն էլ (համեղ պատառ). հակառակ պարագայում աւելի խստացնում են իրանց կամայականութիւնները և զանազան պատճառաբանութիւններով ոխը հանում I, II և III տեսակներից: Դարձեալ աղքատն է տուժում, այս փոքրիկ դէպքում էլ կապիտալը յաղթում է—ինչ անէ գիւղացին. կանխավճարը ծախսել է արդէն, որտեղից փող գտնելով, յետ առնէ իր ապրանքը, իսկ եթէ ժամանակին նրան օգնէր մի կազմակերպութիւն, թեթև շահով և ապրանքի գլուխ չը կապէր, նա այդ փասը չէր քաշի: Խօսք չը կայ, որ գիւղացին ամենայն սիրով կը տայ և չորրորդ տեսակի ապրանքը միւսները գնողներին, բայց ինչու այդ պարոնները գին չեն որոշում, չեն վճարում այն՝ ինչ որ ուրիշները սիրով են առաջարկում. միթէ բաւական չէ որչափ շահագործեցին գիւղացու կուրութիւնը և փոխանակ վայնասուն բարձրացնելու լաւ կանեն վճարելով իսկական արժէքը—քանի որ իրանց շահը այդ է պահանջում և ի հարկէ այն ժամանակ գիւղացին գըլխացաւութիւն չի պատճառի ոչ վաճառականներին և ոչ իրան:

Վ. Մ.

Սօչի

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԱՂԷՏԻ ԶՈՀԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

—

Ստացանք. 1) Տիկին Զ. Գասպարեանից 2 ր., 2) Արդահանից Էմմանուէլ քահ. Դեմիրճօղլեանի ձեռքով հաւաքած 205 ր. 56 կ., 3) Կրասնօվօդսկից Նարինեանի միջոցով հաւաքած 54 ր., 4) Նուխուց Արասխանեանի միջոցով հաւաքած 452 ր. 46 կ. (մասնաժողովին յանձնելու համար, 5) տիկին Վ. Շահպարոնեանից (մասնաժողովին յանձնելու համար) 25 ր., 6) Յ. Յովսէփեանից իր մօր հետ 200 ր. (մասնաժողովին յանձնելու համար), 7) տիկին Աննա Յ. Մաղաթեանից 100 ր. (մասնաժողովին յանձնելու համար), 8) տիկին Աննա Օրգուեանից (մասնաժողովին յանձնելու համար) 25 ր., 9) Աշրաֆեանից (Բաթում) 3 ր., 10) Գանձակից Գ. սարկ. Գորգեանի ձեռքով հաւաքած 29 ր., 11) տիկին Ա. Յարութիւնեանից 2 ր., 12) Կիսլօվօդսկից Ջէվադբէգ Բալուղեանի ձեռքով հաւաքած (առաջն. մասնաժ. յանձնելու համար) 650 ր., 13) Սարատովի հայ հասարակութիւնից Աւագ Բ. Հախվերդեանի ձեռքով հաւաքած 100 ր. (մասնաժ. յանձնելու համար) 14) Բալաջարի ապրող մի քանի հայ ընտանիքներից եղբ. Յովհաննէսբէգեանների ձեռքով հաւաքած 42 ր. 50 կ., 15) «Արամազդ» ընկ. հանքի ծառայողներից և արհեստաւորներից հաւաքած 79 ր. 50 կ., 16) Մ. Սարգսեանից (Սումա) 10 ր., 17) Ալավեանսկից եղբ. Տէր-Յովհաննիսեանների ձեռքով հաւաքած 78 ր., 51 կ., 19) Եսսենտուկիա Մ. Մուրադեանի ձեռքով հաւաքած 48 ր., 19) Մ. և Գ. Մէլիք-Մկրտչեաններից 10 ր., 20) Կատարսկի պղնձի գործարանի Տէր-Խաչիկեանի ձեռքով հաւաքած 87 ր. 50 կ., 21) Մ. Հայրապետեանից (Գանձակ) 5 ր., 22) Ծանրաշեանից Լ. Ղալայեանի ձեռքով հաւաքած 87 ր. 50 կ., 23) Մ. Հայրապետեանից (Թիֆլիս) 5 ր., 24) Ամերիկայից Լ. Ղալայեանի ձեռքով հաւաքած 37 ր., 25) Ա. Վրացի ... ներկայացուցիչ ... արդիւնքից 71 ր. 25 կ., 26) Մարիուպօլից Ն. Ոսկանեանի ձեռքով հաւաքած 31 ր., 27) Բրիւխովեցկայա կայարանից Յ. Զավուշեանի ձեռքով հաւաքած 34 ր. 25 կ., 38) Մանգլիսից տ. Կատարինէ Վաչեանի ձեռքով հաւաքած 52 ր., 29) Կարակուրտից Աւ. Բաղդասարեանի ձեռքով հաւաքած 20 ր., 29) Նոր-Բայազէտից Կրխբուլէն գիւղում հաւաքած Հ. Գասպարեանի միջոցով 40 ր. 19 կ., 30) Գուդաուտից Ա. Սարգսեանից 15 ր., 31) Յ. Գիւրջեանից (Արդվին) 3 ր., 32) Բաթումից Ս. Դանիէլեանի ձեռքով հաւաքած 27 ռուբլի, 33) Բալախանի Ռօմանի կոչված Մանթաշեանի նաւթահանքի ծառայողներից և արհեստաւորներից հաւաքած (մասնաժ. յանձնելու համար) Ն. Տէր-Մկրտչեանի միջոցով 52 ր., 34) Ն. Նախիջևանի հայ ազգի աղբատաց եկեղ. հոգաբարձութիւնից Պօղոս քահ. Բեդելեանի ձեռքով հաւաքած (մասնաժ. յանձնելու համար) 450 ր., 36) Բալախանից Յ. Տէր-Յովհաննիսեանի ձեռքով իր հարևաններից հաւաքած 14 ռուբլի, 36) Բելաուսվարից մի քանի անձերից հաւաքած (մասնաժ. յանձնելու համար) 26 ր., 37) Կրասնօվօդսկից Արշաւիր քահ. Վարդանեանի միջոցով 54 ր. 60 կ., 37) Շուշուց Ե. Գաբրիէեանի ձեռքով հաւաքած (մասնաժ. յանձնելու համար) 33 ր., 39) Օրեօլից Ալէքսանդր Աբեղեանի ձեռքով հաւաքած 140 ր., (մասնաժ. յանձնելու համար), 40) Ալէքսանդրապօլից Ա. Արարատեանի ձեռքով հաւաքած 9 ր. 10 կ., 41) Յով. Սեմերջեանից (Բաթում) իր սիրելի եղբօր մահվան հոգեհացի փոխարէն 10 ր., 42) Ալէքսանդրոպօլի ոսկերիչ և ժամագործ արհեստաւորներից 20 ր., 43) Կարակուրտից Ա. Բաղդասարեանի ձեռքով հաւաքած 6 ր. 50 կ., 44) Արասթումանից Վ. Վարդանեանի ձեռքով հաւաքած 156 ր. 25 կ., 45) Շամախուց Ա. Դիլեանի ձեռքով հաւաքած 24 ր. 67 կ., 46) Զաքաթալա շրջանի Ղօվախլօլ գիւղի հասարակութիւնից, Գ. Դաւթեանի ձեռքով հաւաքած 36 ր., 47) Նուխում տուած ներկայացուցում արդիւնքի կէսը Խ. Խոջամիրեանի միջոցով 37 ր., 48) Աւագ Տէր-Եղիազարեանից (Ղուբա) 10 ր. (մասնաժ. յանձնելու համար), 49) Ախալքալաքից Վահան Տէր-Գրիգորեանի ձեռքով հաւաքած 33 ր. 30 կ., (մասնաժ. յանձնելու համար), 50) Բալախանուց Ս. Զարաֆեանի միջոցով 29 ր., 51) Խնածախ գիւղից (Զանգեզուրի գաւառ) Բ. Մարտիրոսեանի ձեռքով հաւաքած 23 ր. 35 կ., 52) Մօրօզով կայար. Միսակ Հ. Տախտակեանի ձեռքով հաւաքած 36 ռուբ., 53) Ախալքալաքից Յովհ. աւագ քահ. Քաջազնունու միջոցով հաւաքած 11 ր. 55 կ., (մասնաժ. յանձնելու համար): 54) Ցղալօբ Սողոմոնեանից 60 կ.: Ընդհանուր գումարը նախկին ստացածների հետ միասին 13895 ր. 11 կ.:

ՆԱՄԱԿ ՔՈՒԹԱՅԻՍԻՑ

—

Յուլիսի 2-ին

Թիֆլիսի գործադուլը այստեղ էլ արձագանք գտաւ: Երեք օր կեանքը մեռած էր քաղաքում: Դադարած էր և երկաթուղին. փակ էին բոլոր խանութները: Հաց չէր ճարվում: Փողոցներում կառք չէր երևում: Փակ էր և քաղաքային վարչութիւնը: Զօրքերի համար գետից ջուր էին տանում հեծեալ կօզակների պաշտպանութեան տակ: Թէև ամեն ինչ խաղաղ անցաւ, բայց բաւական տուժեց չքաւոր դասակարգը, որը միջոց չունէր նախօրօք պաշարեղէնի պատրաստութիւն տեսնելու:

Այստեղ աւելի հանգիստ և խաղաղ լինելով՝ վերջերս մեծ թւով ժողովուրդ է գալիս Կովկասի զանազան կողմերից, մանաւանդ Բաթումից: Այստեղ մեծ քանակութեամբ ապրեշումի բօժօժ է արդիւնաբերվում: Նոր բերքը արդէն վաճառքի է հանված: Մրգերի խիստ առատութիւն է Քութայիսում և ծախվում է ամենաչնչին գնով: Մինչդեռ Թիֆլիս 5 կօպէկից պակաս միրգ չէ ծախվում, այստեղ կարելի է 5 կօպէկով 10—15 ֆունտ միրգ առնել: Նոյնպէս առատ և էժան է վարունգը:

Ինչպէս յայտնի է մի անտանելի բրաւունք է ստացել «Ріонъ» անունով ռուսերէն լեզուով մի լրագիր հրատարակել Քութայիսում: Սակայն մինչև այժմ լրագիրը դեռ լոյս չէ տեսել: Պէտք է ասել, որ տեղս պարբերական թերթի մեծ կարիք կայ. երեւ մօտ 50 հազար բնակիչներով քաղաքը, որ մի քանի լրագիրներ ունի: Այստեղ ժողովուրդը ընթերցասէր է և նա ընթերցասիրութեամբ ծարաւ լրագրի բերել տալով: Եթէ խելացի հիմքերի վրա դրված մի լրագիր հրատարակվի այստեղ, չէ կարելի կասկածել նրա աջողութեան մասին, քանի որ կան նպաստաւոր հանգամանքներ:

Երկաթուղու գործադուլի պատճառով այստեղից մրգեղէն արտահանողները խոշոր փասներ կրեցին, քանի որ մրգերի շատ բեռներ մնացին ճանապարհի կիսում և փչացան, իսկ մեծ քանակութեամբ էլ տեղս ամբարած մնաց և փտեց:

Ս. Նազարեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Անցեալ օրը, յուլիսի 5-ին Գօրու գաւառի գիւղացիների կողմից 38 հոգուց բաղկացած մի պատգամաւորութիւն ներկայացաւ Կովկասի Փոխարքային և պարզեց իր ցաւերը: Փոխարքան պատգամաւորներին ընդունեց Սպիտակ դահլիճում և մի կարճ ճառով բացատրեց գիւղացիներին, որ Թագաւոր Կայսրը անդուլ անդադար մտածում է գիւղացիների կարիքների մասին, որ նրանց սակաւահողութեան և այլ պէտքերի մասին հոգ կը տարվի և որ գիւղացիների յարձակումները հողատէրերի ու ազնուականների մասնաւոր սեփականութեան վրա ամենախիստ կերպով կը պատժվեն: Վերջում Փոխարքան հրամայեց պատգամաւորներին հաղորդել իրանց համագիւղացիներին, որ ամենայն խստութեամբ կը պատժվեն այսուհետև այդպիսի հակաօրինական անկարգութիւնները: Բանը նրանումն է, որ վրաց ազնուականութիւնը կազմակերպել էր կամաւորների մի խումբ, կարծեմ մօտ 200 հոգուց բաղկացած—«ազնուականների միլիցիա» անունով, որ պէտք է պաշտպանէր ազնուականների կալուածքներն ու շահերը: Իսկ վերջին ժամանակները գիւղացիները մի նոր ձևի կազմակերպութիւն էին ստեղծել ազնուականութեան այդ միլիցիային զինաթափ անելու, որից և խոշոր անկարգութիւններ են ծագել:

—

Թիֆլիսի Թեմի առաջնորդ Գարեգին եպիսկոպոս Սաթունեան ուղղել է Անդրկովկասի Շէյխ-ուլ-իսլամին, Սալեան հետևեալ հեռագիրը, նրա որդու մահուան առիթով. «Խորին ցաւակցութեան զգացումով իմացայ Ձեր թանկագին որդու կորուստը: Ընդունեցէք Ձեր ծանր վշտի մասին իմ ունեցած անկեղծ բարեկամական համակրութեան հաւաստիքը: Թող Աստուածը մխիթարէ Ձեզ»:

—

Ախալքալաքի և Ծալկայի հայոց եկեղեցիների գործակալ Յովհաննէս քահանայ Քաջազնունին խնդրում է մեզ յայտնել, որ «Մշակի» № 101 մէջ տպված 73 ր. 12. կ. և 63 ռուբլին նա հաւաքել է ոչ թէ Ախալքալաք քաղաքում, այլ առաջին գումարը հաւաքել է Ղօհաբէկ և Փոքր-Խէնչալի գիւղերի ժողովրդից, իսկ երկրորդ գումարը Ծալկայի վիճակի ժողովրդից:

—

Կովկասի Փոխարքայի մօտ առանձին յանձնարարութիւնների պաշտօնեայ իշխան Պ. Ա. Գրուզինսկին ուղարկված է Բօրչալուի գաւառը քննելու այն տարաձայնութիւնները, որ ծագել են գերմանացի գաղթականների և Թուրքերի մէջև հողային հարցերի առիթով:

—

Մեզ հաղորդում են, որ երէկ «Նախշիրա» ընկերութեան գործարանում վառօդով ժայռը ճեղքելու ժամանակ մեծ քարի երկու կտոր դիպաւ Գիվներաձէ անունով մի երիտասարդ բանուորի, որը դեռ բժշկական օգնութիւն չը ստացած տեղն ու տեղը մեռաւ: Քարի մի կտորը ջախջախել էր խեղճի մէջքը, իսկ միւսը պատռել գլուխը: Այսօր հանգուցեալի մարմինը գործարանի վերատեսչի կարգադրութեամբ մեծ շուքով տարվեց Տկվիբուլի կայարանը: Դագաղին ուղեկցում էին մօտ 600 բանուոր և ծառայողների ամբողջ կազմը պ.պ. վերատեսուչ Ծովեանովի և նոր կառավարչի հետ միասին: Թաղման օրը գործարանում և գրասենեակում բոլոր գործերը և պարապմունքները դադարած էին: Հանգուցեալի յիշատակի համար Տկվիբուլի բոլոր խանութները փակել էին: Կայարանում կարդացվեցին ճառեր:

—

Լուրերին նայելով, ասում է «Нов.» լրագիրը, երբ ծովապետ Րօժեստվենսկին վերադառնայ ... ծովային ...

—

Օսեթիայի գիւղացիների մէջ, ասում է «Р. Сл.» լրագիրը, ծագել է մի խռովութիւն ...

անհամար գողութիւններից, ժողովներ են անում և յարձակվում յայտնի գողերի տների վրա, և քարուքանդ անում։

—

Վլադիկավկազի երկաթուղու կայարաններից մէկում, ասում է Р. Сл. լրագիրը, ոստիկանութիւնը բռնել է 40,000 փամփուշտ, որ Կովկաս էր տարվում ուրիշ ապրանքի անուան տակ։

—

Ռուսաց Սինօդի աւագ-պրօկուրօր Կ. Պ. Պօբեդօնօսցեվը, որ արտասահման էր գնացել բժշկվելու համար, «Бир. Вѣд.» լրագրի ասելով, լուրջ կերպով հիւանդացել է։

—

Լուրերին նայելով, ասում է «Р. Слово» լրագիրը, Սեվաստոպոլի էսկադրան պէտք է կէս տարով դուրս հանվի ռուսական գործող էսկադրայից իբր անվստահելի։

—

Հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրութիւնը ծրագիր է կազմել Տաշքենդից մինչև Օմսկ երկաթուղի շինելու։ Գիծն ունենալու է 4000 վերստ երկարութիւն և բաժանվելու է 3 մասի, հետախուզութիւններ և սկզբնական աշխատանքներ կատարելու համար։ Այդ բանի համար սկզբնական ծախք յատկացվելու է 800,000 ր., այն ինչ այդ շինվելիք գծի վարչութեան տրամադրութեան տակ կայ միայն 459,000 ր։

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են մի լուր, որ զինւորական նոր մինիստրը մտադրութիւն ունի կազակ զօրքերը կազմակերպել այն հիմքերով, ինչ հիմքերով որ կազմակերպված են կանոնաւոր զօրքերը։

«Черн. Вѣстникъ» լրագիրը հաղորդում է, որ Քութայիսի նահանգապետի պաշտօնի համար նշանակվում է գիւղատնտես Վ. Ա. Ստարոսելսկին։

—

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ մեզ գրում են. «Այսօր հողին յանձնեցինք Մոսկվայի ուսանող Սեդրակ Մնջոյեանի մարմինը։ Հանգուցեալի անունը յայտնի է «Մշակի» ընթերցողներին իր առած մի քանի Թղթակցութիւններով, որ գրում էր սահմանից „գաղթականների 1902 Թւին սահմանը անցնելու ժամանակ։ Նա 28—29 տարեկան էր, աղքատ ծնողների մի հատիկ զաւակ. ուսումն ստանալով Ներսիսեան դպրոցում, մի առ ժամանակ ուզեց հասարակական գործերով պարապել. իսկ յետոյ ուսման փափաք զգալով, գնաց Մոսկվա ուսման պակասը լրացնելու։ Բայց այստեղ մի կողմից աղքատութեան ծանր պայմանները, միւս կողմից հիւսիսի անհիւրընկալ կլիման քայքայեցին առանց այն էլ մաշված կեանքը։ Եւ ահա ապրիլի 19-ին Բագւում նա բռնում է տիֆով, որ վերջնական հարված է տալիս նրա կազմին։ Այսպիսով մի երկու ամիս հաւանդութիւնով տանջվելով՝ նա կնքեց իր մահկանացուն, Թողնելով ծնողներին, քոյրերին անմխիթար, խորը սուգի մէջ։ Յուղարկաւորութեանը մասնակցում էր մեծ բազմութիւն. դագաղի վրա դրված էին մի քանի պսակներ՝ ընկերներից, ծանօթներից և երիտասարդներից. գերեզմանի վրա Ն. ք. Նիկողոսեանը և մի երիտասարդ ճառեր կարդացին»։

—

ՔՈՒԹԱՅԻՍԻՑ մեզ գրում են. Յուլիսի 4-ին. «Շտապում եմ հաղորդել մի տխուր լուր որ վրդովեց այստեղի բնակիչների խաղաղ կեանքը։ Այստեղ քաղաքի կենտրոնում գտնվում է մի հասարակական այգի, ուր երեկոները զբօսնում է մեծ բազմութիւն։ Երէկ, յուլիսի 3-ին, կիրակի լինելով, այդ այգին լցված էր զբօսնող բազմութեամբ։ Նուագում էր և Խօպերեան գնդի կօզակների երաժշտական խումբը։ Երեկոյեան ժամի ճիշտ 7-ին նուագող կօզակ երաժիշտների մօտ նետվեց մի ռումբ, որը պայթեց սոսկալի դղրդիւնով։ Սկսվեց մի դժոխային իրարանցում։ Մարդիկ իրար ոտի տակ տալով դուրս փախան այգուց։ Շատ կանայք և օրիորդներ ուշաթափվեցին։ Բարեբաղդաբար ռումբը լցված չէր գնդակներով և մարդկային զոհեր չեղան. պայթիւնը լսելի է էր և քաղաքի հեռու ծայրերում։

—

ԲԱՇՏԻՑ մեզ գրում են. «Տեղիս առաջնակարգ բարեգործ պ. Աւետիս Յօրդանանեան երկու տարի սրանից առաջ ձեռնարկել է կառուցանել մի մեծ շինութիւն դպրոցի համար, որտեղ պիտի լինի և Թատրոն, և՛ գր. ընթերցարան, և՛ ուսուցչանոց և ուրիշ սենեակներ գիշերօթիկ աշակերտների համար. այդ շէնքը որ բոլորովին կաւարտվի առաջիկայ դեկտեմբերին, նստել է մօտ 30,000 Թուման։ Առայժմ ծախսվել է 20,000 Թուման։ Գումարի քանակից յայտնի է արդէն Թէ այդ դպրոցը որքան գեղեցիկ և յարմար է լինելու ապագայ լայն ծրագիրների համար։ Պ. Աւ. Յօրդանանեանը այդ բարեգործութիւնը անում է ի յիշատակ իր վաղաթառամ 20 ամեայ միակ որդու յիշատակին, որը երկու տարի առաջ Պարիզում զոհ գնաց Թոքախտին... Երջանկայիշատակ և ուսումնածարաւ պատանին զգալով իր մօտալուտ վախճանը կտակել է իր մաս ժառանգութիւնը յատկացնելու Բաշտում մի հոյակապ դպրոց կառուցանել իւր անունով և լայն ծրագրով ապահովել դպրոցը, ընդունել գիշերօթիկներ և բերել տալ համալսարանաւարտ ուսուցիչներ։ Այդ նորակառոյց դըպրոցին կից է և պարոնի հոյակապ տունը, որտեղ այժմ գտնվում է ռուսական բանկը վճարելով տարեկան 1200 Թուման վարձ. այդ գումարն էլ նոյն Ա. Յօրդանանեանը յատկացրել է դպրոցին։

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Անցեալ յունիսի 24-ին «Ներքի Պանդ» անուն կրող դաշտավայրում մի խումբ բանանցեցի հունձ անող գիւղացիների հանդիպում են վեց հոգի սպառազինված ձիաւոր Թուրքեր, որոնց գլխաւորը մօտ է կանչում գիւղացիներին ու դիմում նըրանց հետևեալ խօսքերով. «ինձ, ինչպէս տեսնում եմ, չէք ճանաչում. ձեզանից ծածկվելու ես կարիք չունեմ, քանի որ ես ձեզ հայերիդ, հայ գիւղացիներիդ ինձ ախպէր եմ հաշւում. ես... Դալի-Ալին եմ, ղաչաղբաշի Դալի-Ալին, հը ինչ էք իրար երեսի մտիկ տալիս, ինձանից բնաւ միք քաշվիլ, միք վախենալ. ես ձեր մի մազին անգամ ձեռք չեմ տալ, ես ձեր ախպէրն եմ։ Գնացէք ասացէք ձեր մեծ տէրէրին, Պօղոս բէշիշին, ձեր տանուտէրին, աղսախկալներին ու գիւղի մեծերին, որ Դալի-Ալին խնդրել ա ջահիլ-ջհուլին քարոզել Թուրքերի հետ լաւ վարվել, եղբօր պէս ապրել նրանց հետ, ինչպէս մինչև հիմա են ապրել. ասացէք, որ Դալի-Ալին ինքն էլ Թուրքերին ամեն օր նոյն բանն է ասում, որ նա մինչ օրս ոչ մի հայի չէ վնասել է ու այսուհետև էլ չէ վնասելու, եթէ հայերը շարունակում են բարեկամաբար վարվել Թուրքերի հետ։ Նա, —աւելացնում է քաջարի աւազակապետը, —հայերի աղ ու հացը երբէք չեմ մոռանալ. շատ անգամ եմ կերել այդ աղ ու հացը. եթէ ես հայերին չարիք հասցնեմ, այդ աղ ու հացը ինձ կը քոռացնի. այդ պատճառով աշխատում եմ միշտ, որ հայերի ու Թուրքերի մէջ խռովութիւն չը պատահի. խնդրում եմ ասէք ձեր մեծերին, որ նրանք էլ աշխատեն այդ բանի համար»։ Մնաք բարեաւ ասելով հայ գիւղացիներին, Դալի-Ալին իր շըքախմբով շարունակում է իր ընթացքը դէպի լեռները։ Հաստատ աղբիւրներից տեղեկացել եմ, որ նորերս Դալի-Ալին գաւառի լեռնավայրի ուրիշ տեղերում նոյն հարցի մասին նոյն հոգով խօսել է ուրիշ շատ հայ ու Թուրք գիւղացիների հետ։ Դալի-Ալին, ինչպէս մի ժամանակ Քարամը հռչակաւոր, ժողովրդականութիւն ունեցող աւազակապետ է, ուստի նրա խօսքերը խոր տպաւորութիւն են Թողնում գիւղական ամբոխի վրա։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թաւրիզ, 23 յունիսի

Թաւրիզից ստացված իմ նամակներից իմացայ, որ յայտնի Ջաֆար աղան Թաւրիզումն է արդէն և մինչև իսկ վերջին խռովութիւնների առիթով այնտեղի հայերի պաշտպանութիւնը յանձնվել է նրան։ Ինչ որ մի դէպքի պատճառով եկայ Թաւրիզ, ուր ամեն օր բազարում և հայոց մագազիներում տեսնում էի ծերայի քաջարի պաշտպան Ջաֆարին։ Ինքը անբաժան, զինեալ և կարիճ բրդեր շարունակ ուղեկցում էին նրան ամեն տեղ։ Մինչև իսկ քնած ժամանակ նրան Թիկնապահները հերթով հսկում էին։ Ջաֆար աղան ինքն էլ զինված էր։ Մէջքին շարունակ կապած էր իր անբաժան փամփուշտակալը։ Իրա հըրացանը կրում էր մի հաւատարիմ քուրդ Թիկնապահ, պարսկական զգեստով։ Պատկառանք, սոսկում և աղ ու քող էր Թագաւորում այն փողոցներում և բազարներում, որտեղով անցնում էր իր Թիկնապահներով անյաղթելի անուն վաստակած Ջաֆարը։

Ջափազանց շատ էի հետաքրքրվում Ջաֆարով, որ այնքան արհամարհանքով և սիգաճեմ անցնում էր հազարաւոր ամբոխի միջով։ Ինչպէս շատերը, այնպէս էլ ես, սրբազան պարտականութիւն էի համարել, ամեն օր առաւօտեան ժամը 8—11 գնալ բազար այս կամ այն հայի մագազինը, ուր անպատճառ բազմած կը լինէր ողջ քաղաքի խօսակցութեան, զարմացքի, հիացման և ոգևորութեան առարկայ Ջաֆար աղան։

Լեռների այդ անվկանդ զաւակը արեան, պատերազմի և խաւար Ասիայի բնութեան պարզ ծնունդը զարմանալի հակում ունէր դէպի եւրօպական ճաշակն ու նիստ ու կացը։ Հագել էր եւրօպական տեղին կօշիկները, եւրօպական ճաշակով կարված ազնիւ կտորից անտրավարտիկ։ Գնել էր բաւականաչափ քանակութեամբ Եւրօպայում պատրաստված աթոռներ, բազկաթոռներ, դիւաններ, և երկաթեայ մահճակալներ, գրամաֆօն, լամպեր և այլն։ Իր ութնամեայ դստեր համար հայոց արհեստանոցում կարել էր տուել մօդայի Թանկագին և խիստ օաշակաւոր զգեստներ։ Բայց կատարած այդ գնումների ոչ մէկի փողերը չէր վճարել, որովհետև կասկած ունէր իր ողջ ծնելու վրա։ Նա ասում էր. «Երբ ջանս սաղ դուրս կը տանեմ այստեղից, այն ժամանակ բոլորիդ փողերը լրիւ կը վճարեմ։ Գուցէ ինձ սպանեցին, էլ ինչու եմ հազարները զուր տեղը դուք տէրանակ»։

Այն հարցին, Թէ արդեօք չէ վախենում յանկարծակի յարձակում կրելուց, սպանվելուց, հպարտագին պատասխանում էր. «Թէ ինձ մի դռնանի սենեակում չը ձգեցին, արձակ տեղում եղաւ յարձակումը, այն ժամանակ առնուազն 2000 հոգի գետին չը փռենք, մահ կամ անձնա-տուր լինել չը կայ։

Ջաֆար աղան ուրիշի մօտ բնաւ չէր ճաշում և ըմպելիք ընդունում։ Խօսքս, ի հարկէ, կառավարական ատեանների և ատենակալների տուած խնճոյքի մասին է։ Ամեն բան պատրաստած էր ինքը իր անձնազոհ Թիկնապահների հետ։ Վերջին օրերը կասկածը մաշում էր նրա սիրտը և ինչ որ խաւար մտատանջութիւն միշտ ցրված էր պահում նրան։ Արդէն զգալի կերպով ձգձգում էին նրա դարձէն դէպի հայրենի լեռները։ Ջաֆարը յոգնած իր երերեալ դրութիւնից, մեծամեծների երաշխաւորութեամբ, մինչև իսկ դուրանի երդմամբ, որ իրան ոչինչ չի լինի, եկել էր Թաւրիզ իր խոնարհութիւնն ու ծառայութիւնը առաջարկելու ինքնակալ Շահի գահին։ Հերոս, բայց պակաս խորագէտ Ջաֆարը մի և նոյն ժամանակ խնդրում էր, որ ներվի իրան իր անցեալի արարքը և ողորմած Շահի Թոյլտւութեամբ նրան հնարաւորութիւն տրվի մտնելու իր ժառանգական իշխանութեան մէջ։ Ըստ երևոյթին Ատրպատականի կառավարիչ Նիզամ-Սալթանէն խոստացել էր լրումն տալ նրա խնդիրներին, միայն սպասում էր մեծ Թագաժառանգի Թոյլտւութեան և նրանից ստվելիք խալաթի առաքման։

Եւ ահա յունիսի 22-ի երեկոյեան, մօտ ժամը 4-ին Նիզամ-Սալթանի մարդը գալիս յայտնում է Ջաֆար աղին, որ գնա այնտեղ, ստանայ խալաթը և վաղը ճանապարհվի իր կալուածները։

Իր զինեալ մարդկանցով Ջաֆար աղան գնում է դուռը։ Թիկնապահները կտրում են սենեակի մուտքը, կանգնելով ներքևում ատիճանների վրա։ Ջաֆար աղան մտնում է սենեակ, ուր սպասում էին իրան սալարը (բակլարբակին), Սարըմ-Սուլթանը (դուան ֆարաշբաշին), ֆարաշ խալվաթը, արդարը և փիշխըդմաթբաշին։ Սալարը Ջաֆար աղային ասում է. «սպասիր գնամ Նիզամ-Սալթանից քո խալաթ ականակուռ Թուրդ բերեմ»։ Այս ասելով դուռը բանում ելնում է դուրս և րոպէապէս նոյն դռնից ուրտում է Բօյուք խանի ձեռքից հրացանը, որի գնդակը ծակում է Ջաֆարի ազդրի և փորի միացման տեղը—ճիճքը։ Ջաֆարը զգալով, որ դաւադրութիւնը կատարեալ է, վիրաւոր տեղով Թռչում բռնում է Սարըմ-Սուլթանի կոկորդից, անցնում նրա ետևը և Ս. Սուլթանին տալիս գնդակի առաջ։ Խեղճ Սարըմ-Սուլթանի գոյնը Թռչում է, գըրեթէ լեզուն փակվում, որքան աշխատում է պրծնել հզօր Ջաֆարի ձեռքից չէ աջողում։ Այդ միջոցին մի արձակված գնդակ վիրաւորում է Սարըմ-Սուլթանի ձախ բազուկը։ Սա մի կերպ իրան Թափ տալով ազատվում է վիրաւոր Ջաֆարի ձեռքից, երբ րոպէապէս 2 գնդակ ծակում է սիրտը հերոս Ջաֆարի։ «Փիս երդան վուրդուն այ Նամարդ—ասելով ընկնում է ցած։ Վերջին շնչում այս խօսքերն է ասում. «բաչալա մօրդամ բէզ'անիդ»—Տղերք մեռայ զարկեցէք»։ Մի ակնթարթում նրա ծերունի հրացանակիրը և 18-ամեայ գեղեցկատեսիլ հօրեղբօր որդին բռնում են սենեակը, տեղն ու տեղը սպանում ղավաչիբաշուն, փիշխըդմաթբաշուն և ֆարաշխալվաթին։ Իրանք էլ գլխից գնդակ ստանալով՝ անշընչացած ընկնում են իրանց տիրոջ վրա։ Ներքևում, բակում մնացած քրդերը միմեանց յետևից գետին են գլորում պահապաններին և սարբազներին Թւով 35—40 հոգի։ Այդ սոսկալի իրարանցման, արիւնհեղութեան և գնդակահարութեան միջոցին 5 կարիճ քրդեր պատուհանների ապակիները ջարդելով՝ պատուհանների վրայով մագլցում, ելնում են կտուր, գնդակների տարափի տակ։ Էլի երևակայեցէք, որ աստիճան պաղարիւնութիւն և կարիճութիւն։ Կտրում սպանում են մի պահակի, այնտեղից բռնում են մի սէյիդի բակ, սպանում սէյիդին և բակից փախչում փողոց։ Այժմ գուցէ դրանք գոյժը հասցրած լինեն իրանց ցեղին։

Յունիսի 23-ին Ջաֆար աղան իր հետ ըսպանված մարդկանցով մերկ և արիւնաթաթախ կախված էր գլխիվայր Ալա-ղափուում։ Հազարաւոր մարդիկ այցելում և տեսնում էին կարճի մահը։

Տէր-Վարդանեան

ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

7 յուլիսի

ՏՕԿԻՕ, 5 յուլիսի։ Լրագիրների հաղորդած տեղեկութիւնների հիման վրա, եապօնական բանակը ափ է դուրս բերված Վլադիվօստօկի հիւսիսային կողմում։ Ռուսները պատրաստվել էին դիմադրութիւն ցոյց տալ Տումէն գետի վրա։ Ներկայումս նրանք չափազանց վրդոված են, որովհետև անհնարին է եապօնացիների առաջխաղացութեան առաջն առնել։

ԽՐԻՍՏԻԱՆԻԱ, 5 Յուլիսի։ Շվեդական Րիկստագի յանձնաժողովը հետևեալ շաբթվայ ընթացքում կը վերջացնի Նօրվեգիայի անջատման վերաբերեալ հարցի քննութիւնը։ Յանձնաժողովի որոշումը անմիջապէս կը հրատարակվի։

ԵԼԻԶԱՎԵՏՊՈԼ, 6 յուլիսի։ Գրաֆ Իգնատիեւը և նահանգապետը գնացին Անանեվեան և Տիրասպոլեան գաւառները։ Դրանով և կը վերջանայ նրանց շրջագայութիւնը ամբողջ նահանգում։ Գիւղացիների և կալուածատէրերի մէջ ծագած Թիւրիմացութիւնները վերջացել են։ Հունձ է արվում։

ԿԻԵՎ, 6 յուլիսի։ Լուսադիմին վախճանվեց վէրքերից արևելեան-սիբիրեան ստրելկի 3-րդ բատալեօնի շտաբս-կապիտան Կարպօվը, որ մասնակցել էր Մուկդէնի կռւում և նոր էր վերադարձել Կիեվ։ Վիրաւորվածին խնամում էր նրա քսանամեայ կինը։ Տեսնելով իր ամուսնու մահը, նա գնաց հարևան սենեակը, որտեղ ատրճանակը արձակեց իր կրծքին և մեռաւ։

ՀԵԼՍԻՆԳՖՕՐՍ, 6 յուլիսի։ Վերջացաւ ֆինլանդական սենատի դատախազ Եօնսօնին ըսպանող Հօհենթալի գործը։ Մարդասպանին դատապարտեցին մինչև մահ տաժանակիր բանտարկութեան։

ՏՕԿԻՕ, 6 յուլիսի։ Ծովապետ Կամիմուրան ոմբակոծեց ռուսներին կօրէական ափում՝ Ինկեվանի մօտ։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 6 յուլիսի։ Պատրիարքը Թիւրքիական կառավարութեան բողոքեց այն աբտօնութիւնների համար, որոնք նորերս շնորհեցին Մակեդօնիայի կուցօվալախներին, բայց Թիւրքեան ուշադրութիւն չէ դարձնում այդ բողոքի վրա։ Եմէնում Թիւրքերը խորամանկութեամբ ձերբակալեցին ապստամբների առաջնորդ Մահմադ-Եախի անունով իմամի երկու եղբայրներին։ Թիւրքիան յունական սահմանում զօրացնում է իր սահմանապահ գնդերը։

ՀԵԼՅԻՆԳՖՕՐՍ, 6 յուլիսի։ Սենատի նիստը վերջանալուց յետոյ ժամը 3 և 20 րոպէին սենատի հրապարակում գեներալ նահանգապետի օգնական Դէիտրիխի վրա ռումբ նետեցին, որ վիրաւորեց նրա մի ձեռքը, երկու ոտները և մէջքը։ Սկզբնական վիրակապութիւնը կատարեցին ռուս բժիշկներ Եֆիմօվ և Խարասը և ֆինլանդական ուսուցչապետ Կրօգիուսը։ Նրա կեանքը վտանգաւոր չէ։ Չարագործը անյայտացաւ։ Պայթիւնի ույժը ոչնչացրեց մօտիկ գտնվող շինութիւնների լուսամուտները։ Քննութիւն է կատարվում։

ՕԴԵՍՍԱ 6 յուլիսի։ Իլինեան քարվանսարայում մի անծանօթ ճանապարհորդ ատրճանակի հարուածով ծանր վիրաւորեց կառավարչին և Թեթև կերպով այնտեղ գտնվող մի

կնոջ։ Ատրճանակի ձայնից այնտեղ վազեց ոստիկանը և սպանեց ճանապարհորդին։

ՊԱՐԻԶ, 6 յուլիսի։ Հաղորդում են, որ պրինց Օբրուզգավան խաղաղութեան բանակցութիւնները սկսելուց առաջ եապօնական պատգամաւորներին կը հաղորդի այն տպաւորութիւնները, որ ինքը ստացել է Եւրոպայից և նրանց հետ կը խորհրդակցի խաղաղութեան պայմանների մասին։ Ասում են, որ արդէն որոշված է Ալֆօնս Թագաւորի ամուսնութիւնը Պատրիկիա-Կօննաուտեան պրինցեսսուհու հետ։ Այդ ամուսնութիւնը Իսպանիայում բարեհաճութեամբ կընդունեն, որովհետև այդ պրինցեսսուհին այնտեղ ժողովրդականութիւն է վայելում։

ԲՈՒԴԱՊԵՇՏ, 6 յուլիսի։ Երէկ այստեղ հասան Ռուսաստանից գաղթած 150 հրէաներ, որոնք ուզում էին այստեղ բնակութիւն հաստատել։ Ոստիկանութիւնը ստիպեց նրանց նորից վերադառնալ Վիէննա։

7 յուլիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Հեռաւոր Արևելքից յուլիսի 6-ին պաշտօնական տեղեկութիւններ չեն ստացվել։ Հրատարակված է Բարձրագոյն գրամանով Եապօնիայի հետ մղած պատերազմում զոհված երեխաների դրութիւնը ապահովելու մասին։ «Русск. Лист.»-ի № 168-ում հրատարակված է մի տեղեկութիւն, որ իբր թէ Պետերբուրգը կրկին ընդունել է զինուորական դրութեամբ քաղաքի կեղպարանք և բացի դրանից իբր թէ յունիսի 21-ին Նաւահանգստում բանուորների և ոստիկանութեան մէջ ընդհարում է ծագել, որի համար և զէնք է գործածվել։ Թէ այդ տեղեկութիւնը և թէ դրան կցված այն լուրերը, իբր թէ շատ գործարաններ միացել են գործադուլ անողների հետ հնարովի են։ Այն պարբերական հրատարակութիւնները, որոնք զետեղել են վերոյիշեալ տեղեկութիւնը, հրաւիրվում են տպագրելու նոյնայ հերքումը։

Թիֆլիսի երկաթուղու գործարաններում թունաւորված 20 բանուորների մասին Թիֆլիսից ուղարկված այն տեղեկութեան առթիւ, որ տպված է յուլիսի 5-ին «Правит. Вѣстн.»-ում, Կովկասի Փոխարքայի ոստիկանական գեներալ-մայոր Շիրինկինը միևնոյն թւին տուած իր մի հեռագրով հաղորդել է, որ 9 բանուոր վերոյիշեալ գործարանի թէյարանի ամանից թէյ խմելով, իրանց վատ զգացին և ուղարկվեցին հիւանդանոց, որոնցից 4-ը դուրս գնացին հիւանդանոցից, երկուսը մնացին այնտեղ երկու ամբողջ օր, իսկ երեքն էլ չորս օր։ Բանուորներից ոչ մէկը չէ մեռել։ Թէյամանի ջուրը քննել և մաքուր են գտել, իսկ բանուորների սեփական թէյամանում սուլեմայի նշաններ են գտել։ Բանուորներին թունաւորելու վերաբերմամբ ոչ ոք կասկածի դեռ ևս չէ ենթարկվել։ Առաջին տեղեկութեան անճշդութիւնը բացատրվում է վատ կազմած հեռագրով, որ ուղարկվել է դէպքը պատահած օրը, որի մէջ բացի սխալ յիշատակութիւնից թունաւորման համար որպէս միևնոյն գործադրված «մկնդեղի» վերաբերմամբ «սուլեմայի» փոխանակ, ասված է, որ թունաւորվել են 10 ռուս, որոնցից 5 ծանր հիւանդ, իսկ 5-ը թեթև։—Մայիս ամսվայ ընթացքում ցուցակագրված են վարակիչ մենինգիտից հիւանդանալու 65 դէպքեր, որոնցից Ֆինլանդիայում 35, Պետրօկովսկի նահանգում —15, Եկատերինոսլավի և Լիւբլինի նահանգներում—3, Տվերի—3, Նոր-Նախիջևանում—3, Օդեսսայում—2, Նովգորոդի նահանգում—2, Չերնիգովեան նահանգում—1, Պերմի—2, Գանձակի նահանգում—1։ Անցեալ յունիսին, նայելով եղած տեղեկութիւններին, մենինգիտից հիւանդանալու երկու դէպք պատահել է Օդեսսայում և 1-ը Սիդլեցկի նահանգում։ Տէրութեան սահմաններում, սկսած այս տարվայ ապրիլի 21-ից խոլերայի դէպքեր չեն պատահել։ Բարձրագոյն հաճութեամբ Վիտտէն յանձնել է զանազան մինիստրութիւններին, նրանց իրաւասութեան համապատասխան, գիւղատնտեսական խորհրդակցութեան գործերը, իսկ տեղեկագրութիւնները յանձնված են ի պահպանութիւն պետական խորհրդի։

ՏՕԿԻՕ, 5 յունիսի։ Ենթադրում են, որ չինական պաշտօնական մարդկանցից 4 հոգի, որոնք ուղևորվում են դէպի Եապօնիա, Եւրոպա և Ամերիկա, կը փորձեն համոզել պետութիւններին կօնֆերենցիա հրաւիրելու Հեռաւոր-Արևելքի գործերի վերաբերմամբ։—Պաշտօնական շրջաններում յոյս ունեն, թէ Ուէլսի պրինցը, որ այժմ ուղևորվում է դէպի Հնդկաստան, իր ճանապարհորդութիւնը կը շարունակէ և կանցնի Եապօնիա։—Կառավարութեան յայտնեց, թէ այն տեղեկութիւնը, որ իբր Եապօնիան հակառակել է զինադադարին, ճիշդ չէ։ Ռուսաստանը երբէք չէ խնդրել այդ մասին։ Ռուսները Կորէայի հիւսիսային մասում շարունակում են նահանջել։ Ռուսական ոյժերը Տումէնի հարաւային ափի վրա, բաղկացած են 2000 հեծեալներից։

ԼՕՆԴՕՆ, 6 յուլիսի։ Սիմլայի խորհրդում հնդկական զօրքի նոր կազմակերպութեան վերաբերմամբ Կերզօնի արտասանած ճառը, որի մէջ խստութեամբ և գրեթէ վիրաւորական ձևով քննադատում է Հնդկաստանի քարտուղար Բրօդրիկի գործունէութիւնը, շատ վատ տպաւորութիւն է անում այստեղ։ Համայնքների պալատում Ֆօուլէրը հարցրեց, թէ այս առիթով ինչ է ձեռնարկելու կառավարութիւնը։ Բրօդրիկը պատասխանեց, թէ ինքը հեռագրել է Փոխարքային, որ նա ուղարկէ ճառի լիակատար բնագիրը։ Հետևեալ շաբթին նա տեղեկութիւն կը հաղորդէ պալատին։ Կերզօնի և Բրօդրիկի մէջ տեղի ունեցող տհաճութիւնները հետևանք են Կերզօնի և Կիտչէների մէջ եղած տարաձայնութիւնների փարատման։ Առաջինին պաշտպանում են ոգտամիտները, որոնք սկզբունքով չեն համակրում զինուորական դիկտատուրային։ «Կօրիտներլի Ռեվիւ», որ ամենանշանաւոր հանդէսն է քննադատութեան տեսակէտից, ասում է, որ ներկայ ժամանակի վրա իշխում է այն սխալ գաղափարը, իբր թէ ազգային պատերազմից առաջացած բանակցութիւնները, անշուշտ նշանակում են խաղաղութեան մերձեցումը։ Նա յիշեցնում է, որ կոնվենտի և դիրեկտօրիայի ժամանակ բանակցութիւնները չէին խանգարում պատերազմի շարունակութեանը։ Նապոլեոնը իր նշանաւոր յաղթութիւնները տանում էր և մի և նոյն ժամանակ նրա ներկայացուցիչները շարունակ խորհրդակցում էին անգլիական, աւստրիական և ռուսական լիազօրների հետ։ Զինուորական ոյժերի դրութեանը նայելով, փոխվում էին և նրա պայմանները։ Այս ամենը բերում է այն եզրակացութեան, որ դեռ ևս հիմք կայ կասկածելու խաղաղութեան մօտիկ լինելու մասին Հեռաւոր Արևելքում։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի. ներքին և նեարդային
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ և վերաբուժութիւն։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.
Կ. Ի. ԳԶԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի
Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Ա. ԿԱՐԱԳԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՇԵՐԲԻՆԻՆԱ—1½-2 ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ի. .Գ ԱԲԵԼԱՆՑ—7—8 ժ. ներքին հիւանդ.
Գ. Ա. ԱՐԴԱԶԻԱՆԻ. Կատարում է միկրօ-քիմիական և բակտերիօլօգիական հետազօտութիւններ։
Օ. Ա. ՍՌՎԱՆԻՏՍԿԻ—ատամ. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.։
Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցում ընդունվում են և գիշերօթիկ հիւանդներ։
Հիւանդանոցի կառավարիչ՝ Բժ. Կ. Ի.

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
ԳԷՈՐԳ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ
Անցեալ տարիների նման այս ամառ ևս ընդունում է հիւանդներ կովկասեան հանքային ջրերում։ Հասցէն՝ Эссентуки, Верхная Курсовая ул., дача Николаевой. (կ. ե. ռ.) 2—10

Հայուհի, որ գիտէ հայերէն, ֆրանսերէն և մի փոքր էլ ռուսերէն, ու մուզիկա, ցանկանում է դասեր ունենալ այստեղ, Թիֆլիսում, կամ քաղաքից դուրս, կամ ուղեկցել արտասահման։
Հասցէն. Въ конторѣ Общества учительницъ и воспитательницъ. Графская ул. и Троицкій пер. д. Теръ-Никогосова. (ռ.կ.ե.) 1—3

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Ս. Գ. Շերմազանեանց
Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր առաւօտեան ժամը 9—2 և երեկոյեան ժամը 3—6, Երևանեան հրապարակ, տուն Արղութեան, բնակարան Լալայեանցի բնակարան։

Լոյս տեսաւ
ԼԷՕ
ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Երրորդ հատոր—(1878—1892)
Երեք հատորի գինն է 4 րուբլի։
Խնդրում ենք այն բաժանորդներին, որոնք փոխել են իրանց բնակութեան տեղը շտապեն հաղորդել իրանց նոր հասցէները։
Թէ Թիֆլիսի և թէ դրսի բաժանորդներին գրքերը տրվում են «Գուտտենբերգ» գրավաճառանոցում, որ պէտք է դիմեն ամենքը։

Лучшее косметическое средство,
дѣлающее лицо свѣжимъ и чистымъ
Источникъ красоты.

Патент. въ Англіи.
Кремъ КАЗИМИ
Метаморфоза
противъ ВЕСНУШЕКЪ.
Доказательствомъ подлинности средства противъ веснушекъ служитъ подпись Cazimi и приложенный при каждой банкѣ рисунокъ „ИСТОЧНИКЪ КРАСОТЫ“. Cazimi
Безъ подписи и рисунка, утвержденнаго Департаментомъ Торгов. и Мануфактур. за № 4533—
ПОДДѢЛКА.
Продается во всѣхъ аптекарск. парфюм. магаз. и аптекахъ.
17, 28, մ. 10, 20, 30 ա. 10, 20, 30 մա. 15, 30 10—10

Գուտտենբերգ
Գրախանութում վաճառվում են
Գէօթէի, Էգմոնդ ողբերգութիւն 5 գործ. 50 կ.
Տէր-Յովհաննիսեանի Դասագիրք կրօնի և յաւելուած, Ա տարի 20 կ.։
Սբ. Գր. Լուսաւորչի մեծադիր իւղաներկ պատկեր 3 ր.։
Լէօի, Ռուսահայոց գրականութիւնը սկզբից մինչև մեր օրերը 1 ր. 50 կ.։
Эминъ, Шараканъ Богослужебные каноны и пѣсни Армянской восточной церква 5 ր.։
Րենանի, Իսլամութիւնն և գիտութիւնը. բնախօսութիւն 40 կ.։
Մալթեան, Արուեստ ձևագիտութեան (Զննական մեթոդով) 50 կ.։
Գարագաշեանի, Արուեստ տոմարակալութեան և վաճառականական գիտելիք, 60 կ.։
Քաջունի, Մեղուաբուծութիւն, 70 կ.։
» Շերամաբանութիւն, 50 կ.։
» Պարտիզպանութիւն, 1 ր.։
» Պտղաբանութիւն, 1 ր.։
Մէնէվիշեանի, Հանքաբանութիւն, 85 կ.։
» Բուսաբանութիւն, 1 ր. 85 կ.։
» Կենդանաբանութիւն, 2 ր.։
Քիշմիշեանի, Նախագիտելիք բուսաբանութեան, 80 կ.։
Դիմել՝ Тифлисъ, книжн. магазинъ «Гуттенбергъ», Г. Галустяну. 2—2

Կիևեվի նահանգ Զերկաս քաղաքում ծխախոտի գործարանատէր
Ա. Տ. ԶԱՐԻՑԿԻՆ
սրանով տեղեկացնում է մախօրկայի պ.պ. գործարանատէրերին, որ ապրանքային «Мельница» նշանի գործածութիւն ֆինանսների մինիստրութիւնը հաստատել է բացառապէս իր, Զարիցկու վրա, № 6425 վկայագրով և նախազգուշացնում է պ.պ. ֆաբրիկանտներին, որ ամեն մի կեղծում «Мельница» նշանի օրէնքով կը հալածվի։ 4—5

Լոյս տեսաւ
Ալէքսանդր Ծատուրեանի
ՌՈՒՍ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ
(Պուշկին և Լերմոնտով)
Աշխատութիւնը
Բանաստեղծների պատկերներով
ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ
Գինն է ճանապարհածախսով 80 կօպ.
Դիմել՝ Թիֆլիս, «Գուտտենբերգ» գրավաճառանոցին կամ Թարգմանողին՝ Москва, Срѣтенка, Мясной пер. Типографія Бархударянъ. 10—10

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
(Թիֆլիս, Լերմօնտովսկայա փողոց, № 15)
Ցանկացողները ունենալ իրանց առևտրական գործերի համար ուսման ընթացքը աւարտած աշակերտներ և աշակերտուհիներ, թող բարեհաճեն դիմել կուրսերի հիմնողին, Ս. Մանուէլեանցին։ Աւարտողները ստացել են մասնագիտական առևտրական կրթութիւն, Կովկասի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի հաստատած ծրագրի համեմատ, և ունեն օրինաւոր աստեստատներ։
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԿՍՎԵԼՈՒ ԵՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ
Կուրսերի ծրագիրը և կանոնները կարելի է ստանալ ձրիապէս կուրսերն հիմնողի բնակարանում։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են՝ ТИФЛИСЪ, учредителю коммерческихъ курсовъ С. П. Мануэльянцу. (ռ) 5—12

Ս. Պետերբուրգի մեքենայական արդիւնագործութեան ընկերութեան
ԱՄՈՒՐ, ՃԱՇԱԿՈՎ և ԹԵԹԵՒ, ԿԱՆԱՆՑ, ՏՂԱՄԱՐԴԿԱՆՑ և ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ
ԿՕՇԻԿՆԵՐ,
նոյնպէս և սկօրօխօդներ ու սանդալներ կարելի է ստանալ Թիֆլիսում և Անդրկովկասի միւս քաղաքներում ԱՄԵՆԱԼԱՒ վաճառատներում.
ФАБРИЧНОЕ КЛЕЙМО
С.ПЕТЕРБУРГЪ
Խնդրվում է ուշք դարձնել ֆաբրիկայի նշանի վրա։
Խոշոր չափերով վաճառումը կատարում է «Լէօպօլդ Նէյշէլեր» առևտրական տունը Երևանեան հրապարակում, հեռախօս № 346։ Նոյն տեղում կայ մեծ քանակութեամբ ԿԱՇԻԵՂԷՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ ռուսական և արտասահմանեան։

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 7-го іюля 1905 г. Տպարան «ՀԵՐՄԷՍ» ընկ. Электропечатня типографскаго Т—ва „Гермесъ“. Мад. ул. № 15.